

ja jälleenrakennus -raportissa arvioidaan, että poikkeusoloja mahdollisesti seuraavalla taloudellisella kriisillä voi olla merkittäviä vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja terveyteen. Taloudellisesta kriisistä voi seurata monia ongelmia, kuten psyykkisen kuormittuneisuuden ja itsemurhien sekä alkoholi- ja väkivaltakuolleisuuden lisääntymistä. Työttömyyden pitkittymisen vaikutukset heijastuvat laajalle ja moniin ikäryhmiin, muun muassa lapsiin. Myös työurille valmistuvien kiinnittyminen työelämään voi heikentyä.² Kriisin uskotaan vaikuttaneen kielteisesti varsinkin niiden lasten ja nuorten hyvinvointiin, jotka jo ennen kriisiä olivat haavoittuvassa asemassa.³ Näiden ryhmien ohella esimerkiksi muistisairaiden, vammaisten ja maahanmuuttajien tavoittaminen on noussut tutkimuksissa esiin.⁴

Jälkihoidossa tärkeänä pidetään sitä, että kaikki pysyvät osallisina yhteiskunnassa ja että kansalaisten yhdenvertaisuutta kehitetään.⁵ Sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön nimeämä asiantuntijaryhmä totesi raportissaan, että vaikka pandemia toi esiin suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan vahvuuksia, se on myös tehnyt näkyväksi pinnan alla olevia sosiaalisia ja muita jakolinjoja. Inhimilliset, sosiaaliset ja taloudelliset murtumat voivat olla suuria joko siksi, että kriisi on ne aiheuttanut, tai siksi, että voimavarat ottaa vastaan muuttunut tilanne ovat jo ennalta olleet heikot. Kriisi haavoittaa eniten entisestään kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia. Pandemia ja sen torjuntatoimet ovat vaikuttaneet laaja-alaisesti ihmisten terveyteen, toimeentuloon ja muuhun hyvinvointiin. Sillä on ollut vaikutuksia myös yhteiskunnan rakenteiden ja palvelujärjestelmien toimivuuteen. Osa vaikutuksista ilmenee vasta pidemmän ajan jälkeen. Ryhmä esittääkin, että hyvinvoinnin tason ja kehityksen seuraamiseksi tulee rakentaa systemaattinen seurantamenetelmä.⁶

Luterilaisella kirkolla on oma, lainsäädäntöön perustuva roolinsa kriiseissä. Lausunnossaan eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle Seppo Häkkinen toi esiin, että henkinen tuki ja huolto on kirkkolain mukaan kirkon tehtävänä osana yhteiskunnan psykososiaalisen tuen kokonaisuutta ja kriisien uhrien auttamista kaikissa turvallisuustilanteissa. Hautaustoimi on yhteiskunnan kirkolle antama tehtävä, joka tekee seurakunnista osan vainajien huollon ketjua. Kirkko huolehtii perustehtävänsä toteuttamisesta kaikissa tilanteissa. Kriisitilanteissa hengellisen sanoman ja toiminnan, sielunhoidon ja diakonian tarve kasvaa. Poikkeusoloissa kirkko osallistuu viranomaisyhteistyöhön, huolehtii viestinnästä, osallistuu evakuointiin, tarjoaa tiloja käyttöön ja hoitaa muita sille uskottuja tehtäviä.⁷

² Koronakriisin jälkihoito ja jälleenrakennus 2020, 31.

³ Koronakriisin jälkihoito ja jälleenrakennus 2020, 49.

⁴ Hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistaminen koronakriisin aikana ja sen jälkeen 2020, 45–52.

⁵ Koronakriisin jälkihoito ja jälleenrakennus 2020, 53.

⁶ Hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistaminen koronakriisin aikana ja sen jälkeen 2020, 15, 55–57.

⁷ Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä 2020, 130.

2. Tutkimuksen toteuttaminen ja aineistot

Kirkon tutkimuskeskus on tutkinut kahdessa kyselytutkimuksessa suomalaisten kuormitusta kriisissä sekä heidän kokemuksiinsa turvallisuutta tuottavista tekijöistä. Kyselyt ovat käsitelleet myös suomalaisten sosiaalisia verkostoja sekä heidän luottamustaan muihin ihmisiin.

Tehtävänä oli saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Mitkä ovat suomalaisten merkittävimmät huolenaiheet?
- 2) Minkä tahojen ja asioiden suomalaiset kokevat tuovan itselleen turvaa koronakriisissä?
- 3) Millaiset ovat suomalaisten sosiaaliset verkostot ja kokemukset avunsaannista?
- 4) Kuinka tärkeänä suomalaiset pitävät luterilaisen kirkon tarjoamia toimintoja kriisin aikana?

Tavoitteena oli saada tietoa suomalaisten kokemuksista mahdollisimman laajasti, joten tämän vuoksi tutkimusmenetelmäksi valikoitui kyselytutkimus. Tutkimus toteutettiin kaksi kertaa.

- Ensimmäinen aineisto kerättiin 3.–5.4.2020, ja kyselyyn osallistui 1 242 suomalaista.
- Toinen aineisto kerättiin 6.–11.5.2020, ja kyselyyn osallistui 1 215 suomalaista.

Kyselyt toteutti Kirkon tutkimuskeskuksen toimeksiannosta Kantar Oy. Vastaaajajoukko muodostui Kantarin panelisteista, jotka oli rekrytoitu kohdennettujen puhelinsoittojen, somekampanjoiden, kirjekyselyiden, puhelintutkimusten, tapahtumien ja muiden kanavien välityksellä. Itserekrytointi eli hakeutuminen paneelin jäseneksi ei ole mahdollista. Paneelin väestöä edustava näyte perustuu sukupuoli-, ikä- (15–24-v., 25–34-v., 35–49-v., 50–79-v.) ja aluerakenteeseen (pääkaupunkiseutu, Uusimaa, Etelä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois- ja Itä-Suomi). Aineistot painotettiin väestöä edustaviksi.

Ensimmäisen kyselyn aikana koulut olivat siirtyneet etäopetukseen, voimassa oli suositus välttää oleilua julkisilla paikoilla ja kokoontumiset oli rajoitettu kymmeneen henkilöön. Myös vapaa-ajan matkustaminen Uudellemaalle ja sieltä poistuminen oli kielletty. Ennen toista kyselyä hallitus oli ilmoittanut purkavansa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen rajoitteet.⁸ 4.5.2020 ilmoitettiin myös monien muiden rajoitusten purkamisesta.⁹ Toiseen kyselyyn vastatessaan osallistujilla oli siten tiedossaan yhteiskunnan osittaisen avaamisen rajakohtia.

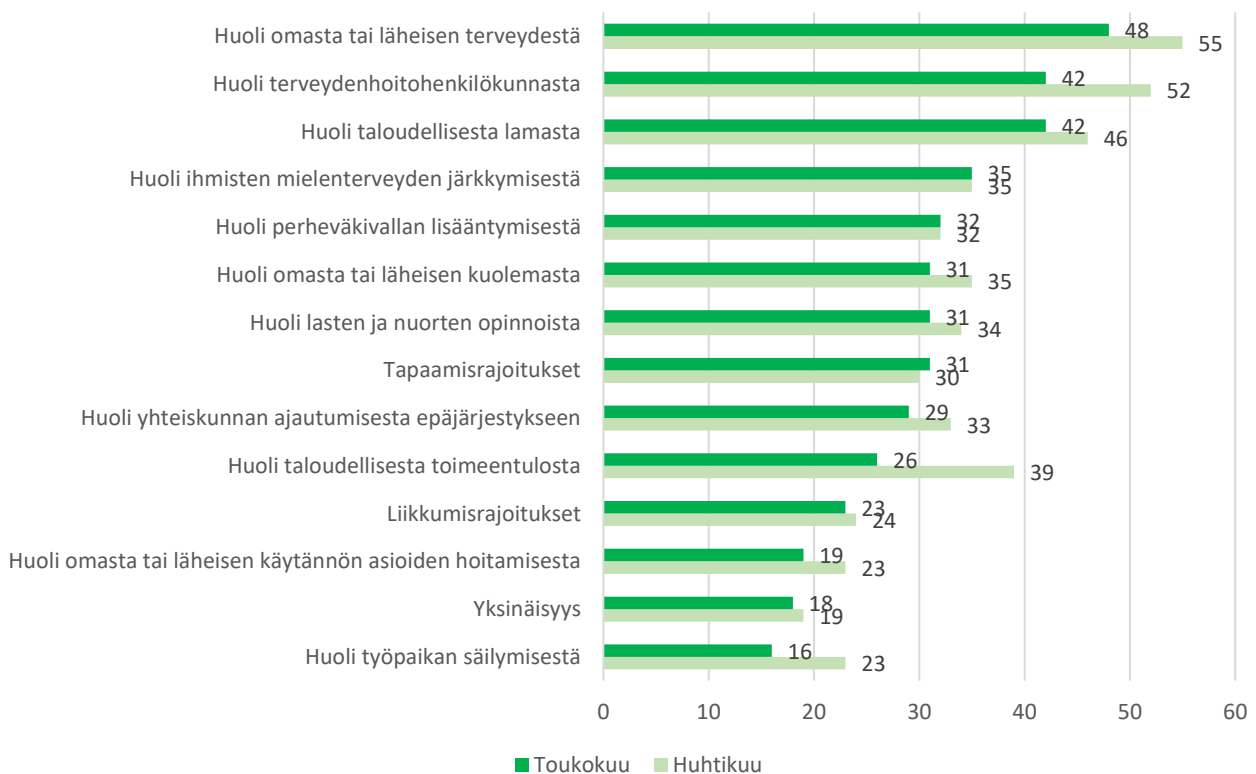
⁸ Lähiopetus alkoi 14.5.2020.

⁹ Muun muassa kirjastot, museot ja teatterit sekä ravitsemusliikkeet oli lupa avata kesäkuun alussa ja kokoontumisten yläraja muuttui 10 henkilöstä 50 henkilöön.

3. Suomalaisien huolenaiheet

Ensimmäisen kyselyn aikana vastaajat kokivat eniten kuormittavaksi tekijäksi huolen omasta tai läheisen terveydestä. Yli puolet suomalaisista katsoi, että tämä kuormitti heitä paljon tai erittäin paljon. Toisessa kyselyssä terveys oli edelleen yleisin huolenaihe, mutta kuormittuneiden osuus oli laskenut. Myös muut eniten kuormittaneet asiat (huoli terveydenhuoltohenkilökunnasta ja taloudellisesta lamasta) olivat edelleen eniten huolestuttavia aiheita, mutta kuormitusta kokevien osuus oli jonkun verran vähentynyt.

Kuvio 1. Suomalaisien kokemus kuormitus koronakriisissä: paljon tai erittäin paljon kuormittavat asiat. Kirkon tutkimuskeskuksen koronakyselyt huhtikuu 2020 (N=1 242) ja toukokuu 2020 (N=1 215), prosenttiosuudet.

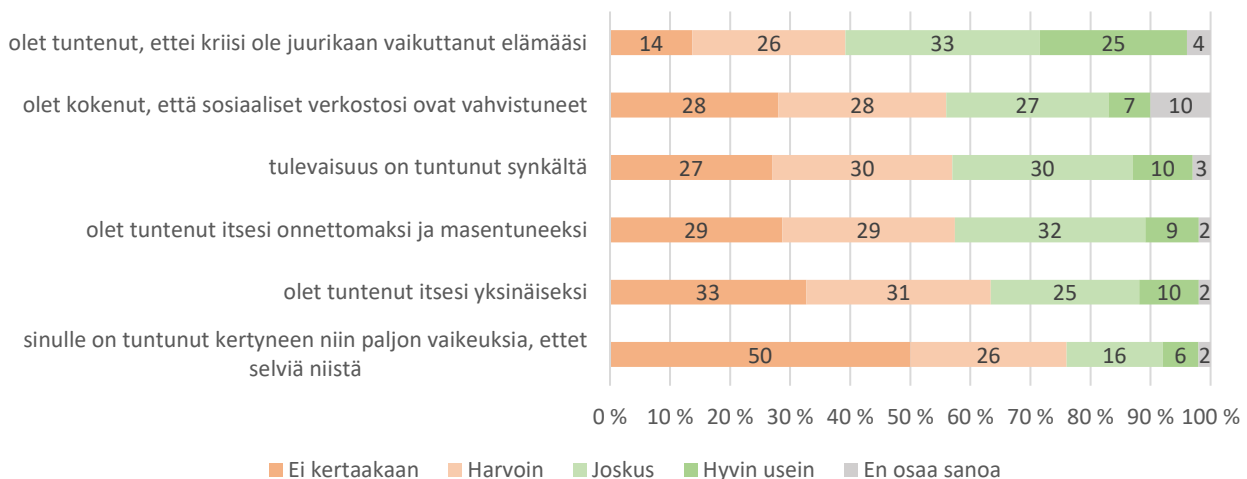
Huolimatta lomautusten määrästä ja yritysten haastavasta tilanteesta talouteen liittyvät pelot olivat vähentyneet. Taloudelliseen toimeentuloon liittyvä huoli oli ensimmäiseen kyselyyn verrattuna muuttunut eniten. Neljännes koki huolta taloudellisesta toimeentulosta, ja työpaikan säilymiseen liittyvä huoli oli laskenut 16 prosenttiin vastaajista. Voidaan tulkita, että toukokuun alussa tietoon tulleet kokoontumisrajoitusten helpotukset ovat merkinneet monille myös mahdollisuutta palata töihin, mikä on helpottanut monien kokemaa huolta taloudesta. Kuormittumista voidaan kuitenkin edelleen kuvata hyvin monialaiseksi. Kolmasosa suomalaisista koki edelleen

huolta omasta tai läheisen kuolemasta, ihmisten mielenterveyden järkkymisestä ja lasten ja nuorten opiskeluista.

Seurantakyselyssä selvitettiin, millaisena suomalaisten kokemusmaailma oli edellisten viikkojen aikana näyttäytynyt ja miten he kokivat kriisin vaikuttaneen elämäänsä. Kolme viidestä suomalaisesta oli kokenut (joskus tai hyvin usein), että kriisi ei ole juurikaan vaikuttanut heidän elämäänsä. Kolmannes oli kokenut, että heidän sosiaaliset verkostonsa ovat vahvistuneet. Toisaalta saman verran oli myös niitä, jotka arvioivat kokeneensa yksinäisyyttä joskus tai hyvin usein viimeisten viikkojen aikana. Kriisi heijastuu myös vastaajien tulevaisuudenuskoon. Kaksi viidestä suomalaisesta oli viimeksi kuluneiden viikkojen aikana kokenut, että tulevaisuus tuntuu synkältä. Viidennes vastaajista oli sellaisia, joiden mukaan ongelmia on tuntunut (joskus tai hyvin usein) kertyvän niin paljon, että he eivät selviä niistä.

Kuvio 2. Kokemukset kriisin vaikutuksista ja tulevaisuudenuskosta viimeisten viikkojen aikana. Kirkon tutkimuskeskuksen koronakysely toukokuu 2020 (N=1 215), prosenttiosuudet.

Miten usein viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana...

Vaikka siis enemmistö suomalaisista näytti selvinneen kriisin tähänastisesta vaiheesta ilman, että sillä on merkittäviä vaikutuksia omaan elämään, suuri joukko suomalaisia oli myös kärsinyt kriisistä paljon. Vastaajajoukon perusteella voidaan arvioida, että jopa 300 000 suomalaista oli kokenut vaikeudet hyvin usein ylivoimaisina viime viikkoina ja että puolelle miljoonalle suomalaiselle tulevaisuus oli viime viikkojen aikana hyvin usein näyttänyt synkältä. Koska kysymystä ei ollut mukana ensimmäisessä kyselyssä, ei voida kuitenkaan tietää, missä määrin juuri kriisi tuotti nämä tuntemukset.

Vaikeuksien kertymistä kokivat eniten pienituloisimmat¹⁰, joista 37 prosenttia koki vaikeudet ylivoimaisina vähintään joskus. Ikäryhmistä huolia kokivat useimmiten alle 30-

¹⁰ Henkilökohtaiset bruttotulot alle 10 000 € vuodessa. Myös seuraavissa tuloluokissa (10 000–20 000 € ja 20 000–30 000 € tienaavat) ainakin neljännes koki ongelmat ylivoimaisina joskus tai hyvin usein.

vuotiaat, joista kolmannes koki vaikeuksien ylivoimaisuutta joskus tai hyvin usein. Kuormituksen kokeminen väheni sitä enemmän, mitä vanhemmasta ikäryhmästä oli kyse, ja yli 70-vuotiaista ylivoimaisia huolia koki vain kymmenesosa. Myös kokemukset siitä, että tulevaisuus tuntuu synkältä, olivat yleisimpiä alle 30-vuotiailla. Yli puolet on kokenut ainakin joskus viimeisten viikkojen aikana tulevaisuuden synkkyyttä (18 % hyvin usein). Tulokset ovat yhdenmukaisia aiemman Kirkon tutkimuskeskuksen kyselyn mukaan, joka kertoi juuri alle 30-vuotiaiden kokevan muita ikäryhmiä enemmän kuormitusta erilaisissa koronakriisiin liittyvissä kysymyksissä.¹¹ Myös Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön Eurofoundin kysely osoitti, että nuoret ikäryhmät olivat kokeneet kriisin muita raskaammin. Alle 35-vuotiaiden yksinäisyyden kokemus oli lisääntynyt, ja he olivat muita harvemmin onnellisia ja tyytyväisiä.¹²

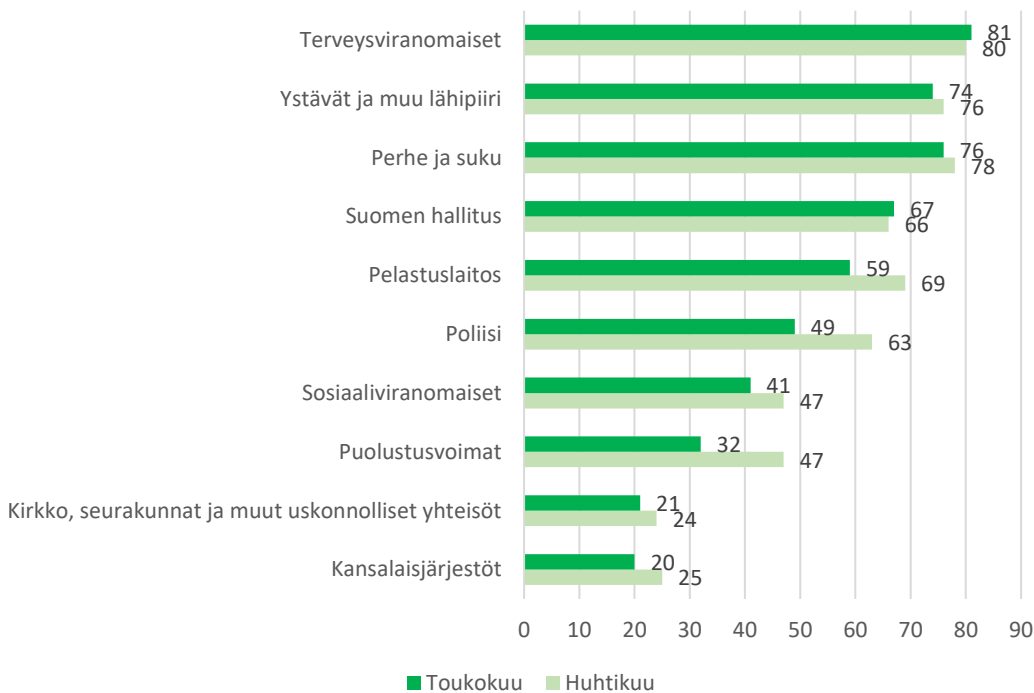
4. Luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin ja muihin ihmisiin

Vastaajilta selvitettiin myös sitä, missä määrin he kokivat eri tahojen tuovan turvaa koronakriisissä. Neljä viidestä suomalaisesta katsoi, että terveysturvallisuuden on hyvin tai melko suuri merkitys turvallisuuden tunteen lisäämisessä. Tärkeään rooliin nousivat myös omat sosiaaliset verkostot, joita kolme neljästä suomalaisesta piti merkittävinä turvan tuojina. Hallituksen rooli koettiin samalla tavoin kuin ensimmäisessä kyselyssä: kaksi kolmesta näki sen roolin hyvin tai melko suurena.

¹¹ Salomäki 2020b.

¹² Living, working and COVID-19. 2020.

Kuvio 3. Suomalaisten näkemykset siitä, missä määrin eri tahot tuovat turvallisuuden tunnetta koronakriisissä (merkitys hyvin tai melko suuri). Kirkon tutkimuskeskuksen koronakyselyt huhtikuu 2020 (N=1 242) ja toukokuu 2020 (N=1 215), prosenttiosuudet.

Poliisin ja puolustusvoimien koettu rooli turvallisuuden tunteen tuojana on ensimmäiseen kyselyyn verrattuna vähentynyt eniten. Tämä voi liittyä siihen, että kriisin alkuvaiheessa poliisilla ja puolustusvoimilla oli näkyvämpi rooli esimerkiksi liikkumisrajoitusten valvojana. Uskonnolliset yhteisöt, seurakunnat ja kirkon sekä kansalaisjärjestöt koki melko tai erittäin suurena turvallisuuden lisääjänä viidennes vastaajista eli noin miljoona suomalaista. Muita harvemmin näin ajattelivat 40–49-vuotiaat (13 %) ja muita useammin yli 70-vuotiaat (32 %). Koko vastaajajoukkoa tarkasteltaessa neljännes (25 %) katsoi, että uskonnollisten yhteisöjen merkitys on keskinkertainen. Näin ollen voidaan sanoa, että lähes puolet suomalaisista kokee uskonnollisten yhteisöjen antavan heille turvaa kriisin aikana ainakin jollain tasolla.

Ensimmäisessä kyselyssä vastaajille esitettiin myös avoin kysymys siitä, minkä asioiden he kokivat antavan itselleen turvaa koronakriisissä. Tutkija Maarit Hytösen tekemän luokittelun mukaan tärkeimmäksi tekijäksi nousivat perhe, läheiset ja ystävät. Tämän mainitsi neljännes naisista (27 %) ja viidennes miehistä (18 %). Lähipiiriin kuuluivat puoliso, lapset, aikuiset lapset, ystävät ja toisinaan myös naapurit. Läheiset ihmiset antoivat tunteen siitä, ettei ole kriisin keskellä yksin, lähellä on tärkeitä keskustelukumppaneita ja yhteistä tekemistä ja tarvittaessa myös apua. Iäkkäämmät saivat asiointiapua lapsiltaan ja naapureiltaan.

Toiseksi yleisimmin turvallisuutta tuottavana tekijänä mainittiin eristäytyminen, jonka mainitsi vajaa viidennes sekä miehistä että naisista (17 %). Turvavälejä,

liikkumisrajoituksia, Uudenmaan eristämistä ja karanteenia pidettiin hyvinä ja taudin leviämistä rajoittavina tekijöinä. Vastaajat kokivat, että rajoituksia pääsääntöisesti noudatetaan. Tietotekniikka, internet ja puhelin mahdollistivat asioiden hoitamisen ja avun saamisen eristyksissä. Monet toivat esiin mahdollisuuden tehdä etätöitä tai pitää lomaa. Eristäytymisen antama turva tuli esiin myös kodin ja syrjäisen asuinpaikan tai mökin tärkeydessä. Maaseutumaista tai muuten rauhallista asuinpaikkaa tai mökkiä arvostettiin. Tuntui turvalliselta, ettei tarvinnut olla väkijoukoissa eikä välttämättä tavata ketään. Osa oli paennut kaupungista mökilleen. Osalla eteläsuomalaisista se sijaitti Uudenmaan alueella, mikä mahdollisti mökillä olon myös liikkumisrajoitusten aikana.

Koti koettiin vallitsevassa tilanteessa turvallisena ja miellyttävänä paikkana. Erityisen tärkeä paikka koti oli naisille, joista 16 prosenttia mainitsi sen vastauksessaan. Iäkkäämmät eivät välttämättä nähneet paljossa kotona olossa suurtakaan eroa tavanomaiseen arkeensa. Toimeentulon ja rahan mainitsi vajaa kymmenesosa miehistä (8 %) ja naisista (7 %): Vakaa toimeentulo toi turvaa työelämässä, eläkkeellä ja työmarkkinatuella oleville. Myös säästöt toivat turvaa, ja niillä oli mahdollista auttaa tarvittaessa lähipiiriä.

Vastaajille rakennettiin ensimmäisen kyselyn avovastausten pohjalta toisessa kyselyssä valmiit vastausvaihtoehdot. Heitä pyydettiin valitsemaan listasta kolme tärkeintä asiaa, joiden he kokivat antavan itselleen turvaa koronakriisin aikana. Tärkeimmäksi tekijäksi nousivat jälleen sosiaaliset suhteet (16 %) sekä koti (16 %). Näiden ohella tärkeä jaksamista lisäävä tekijä oli luonto, liikkuminen ja ulkoilu (15 %). Toimeentuloa (12 %) ja arjen rutiineja (10 %) piti tärkeänä tekijänä kymmenesosa vastaajista.¹³

Suomalaisten luottamus toisiin ihmisiin on vahva. Lähes yhdeksän kymmenestä suomalaisesta on itse valmis auttamaan lähipiirissään ja uskoo itse tarvittaessa saavansa apua. Tulokset olivat hyvin yhdenmukaiset ensimmäisen kyselyn kanssa. Tulokset olivat myös samansuuntaiset *Turvassa*-tutkimuksen tulosten kanssa. Sen mukaan lähes yhdeksän kymmenestä uskoi saavansa läheisiltään tukea, jos kohtaa kriisin.¹⁴

Suomalaisilla on pääsääntöisesti ystäviä, joille he voivat puhua huolistaan, ja he ovat säännöllisesti yhteydessä muihin ihmisiin. Lisäksi suomalaiset yleisesti ottaen kokivat, että ihmiset ovat hyväntahtoisia toisiaan kohtaan kriisistä huolimatta. Luottamus ihmisten hyväntahtoisuuteen oli samalla tasolla kuin aiemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi *Turvassa 2019* -tutkimuksessa 71 prosenttia katsoi ihmisten olevan pääosin hyväntahtoisia toisiaan kohtaan.¹⁵ Suomalaiset luottivat paljon myös terveydenhuoltoon,

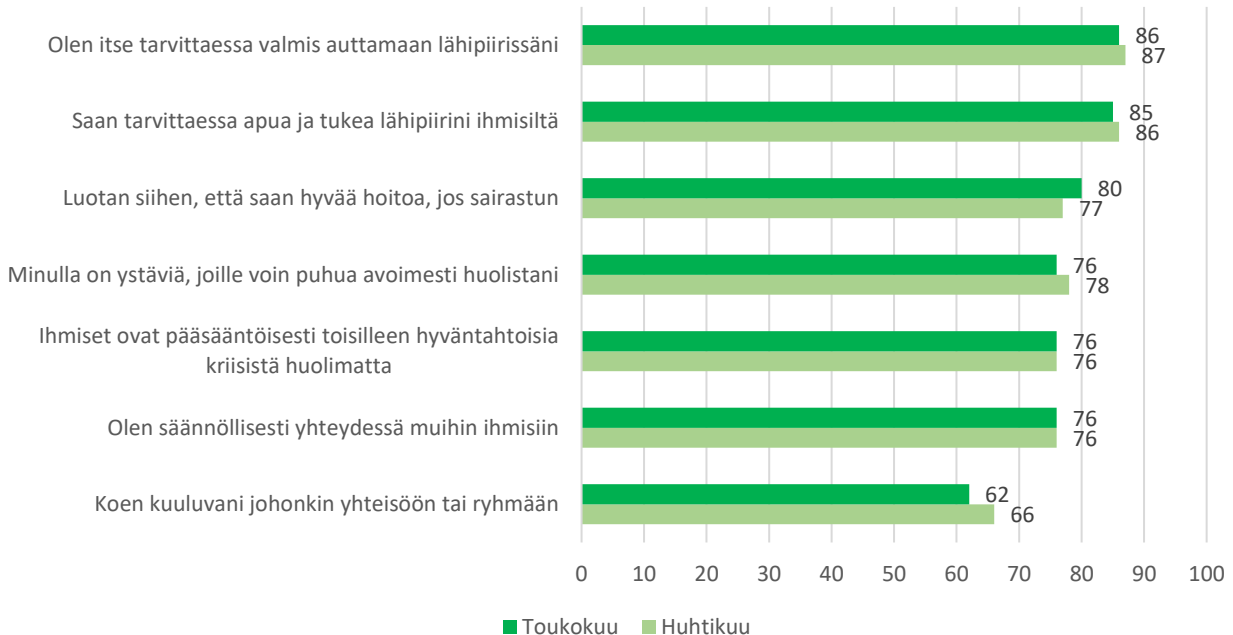
¹³ Tiedonsaannin ja ohjeistuksen saamisen kriiseissä valitsi tärkeimpien tekijöiden joukkoon kahdeksan prosenttia vastaajista, mahdollisuuden olla eristyneenä seitsemän prosenttia, terveydenhuollon kuusi prosenttia, hallituksen toiminnan viisi prosenttia sekä hengellisyyden kolme prosenttia.

¹⁴ *Turvassa 2019*, 30–31.

¹⁵ *Turvassa 2019*, 54.

ja niiden osuus, jotka uskovat saavansa hyvää hoitoa, oli jopa hieman kasvanut ensimmäisestä kyselystä.

Kuvio 5. Suomalaisten näkemykset sosiaalisista verkostoista ja avun saamisesta kriisissä. Väittämistä täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien osuus. Kirkon tutkimuskeskuksen koronakyselyt huhtikuu 2020 (N=1 242) ja toukokuu 2020 (N=1 215), prosenttiosuudet.

5. Kokemukset uutisoinnista koronakriisin aikana

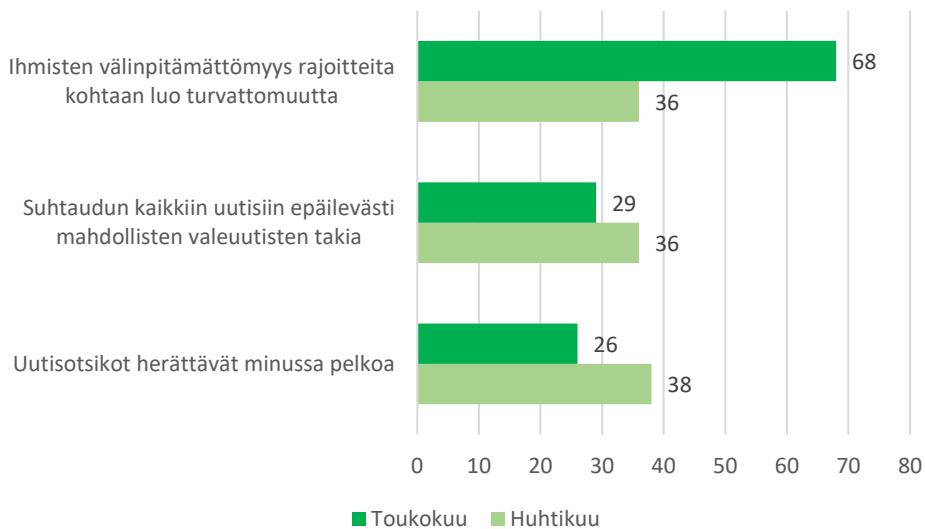
Suomalaiset suhtautuvat luottavaisesti mediaan koronakriisin aikana. Helsingin yliopiston tutkimuksen mukaan noin 60 prosenttia piti uutismediaa yleisesti luotettavana. Perinteisiin mediataloihin luotettiin vielä enemmän. Yhdeksän kymmenestä (92 %) luotti tutkijoihin ja lääkäreihin. Yli 70 prosenttia piti tutkijoita, lääkäreitä ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitosta kaikkein hyödyllisimpänä tietolähteenä. Sosiaalisen median keskusteluihin tiedonlähteenä koronakriisissä luotti vain viidennes.¹⁶

Tutkimuskeskuksen tutkimuksissa selvitettiin luottamusta uutisointiin sekä uutisoinnin herättämää pelkoa. Lähes kolmannes suomalaisista ilmoitti suhtautuvansa uutisiin epäilevästi mahdollisten valeuutisten vuoksi. Epäileväinen suhtautuminen oli hieman vähentynyt ensimmäisestä tutkimuksesta. Miehet (33 %) suhtautuivat naisia (26 %) yleisemmin kaikkiin uutisiin epäilevästi valeuutisten vuoksi. Epäily uutisointia kohtaan oli yleistä etenkin alle 40-vuotiailla sekä 50–59-vuotiailla, joista kaksi viidestä oli valeuutisten vuoksi epäileväisiä.

¹⁶ Malminen 2020.

Uutisotsikoiden tuottama pelko oli niin ikään vähentynyt ensimmäiseen tutkimukseen verrattuna. Neljäsosa suomalaisista ilmoitti olevansa samaa tai täysin samaa mieltä siitä, että uutisotsikot herättävät heissä pelkoa. Naiset (30 %) kokivat miehiä (22 %) useammin pelkoa. Muita ikäryhmiä yleisemmin huolta kokivat alle 30-vuotiaat naiset (32 %) sekä 30–39-vuotiaat naiset (38 %).

Kuvio 6. Suhtautuminen uutisointiin koronakriisin aikana. Väittämistä täysin tai jokseenkin samaa mieltä olevien osuus. Kirkon tutkimuskeskuksen koronakyselyt huhtikuu 2020 (N=1 242) ja toukokuu 2020 (N=1 215), prosenttiosuudet.

Toukokuun kyselyssä vastaajat olivat huomattavasti huhtikuun kyselyä yleisemmin sitä mieltä, että ihmisten välinpitämättömyys pandemiaan liittyviä rajoitteita kohtaan aiheuttaa heissä turvattomuutta. Uusintakyselyssä jopa kaksi kolmesta oli huolissaan muiden välinpitämättömyydestä. Tämä ei korostunut erityisen paljon kummallakaan sukupuolella eikä millään ikäryhmällä, vaan turvattomuutta kokivat kaikenikäiset.

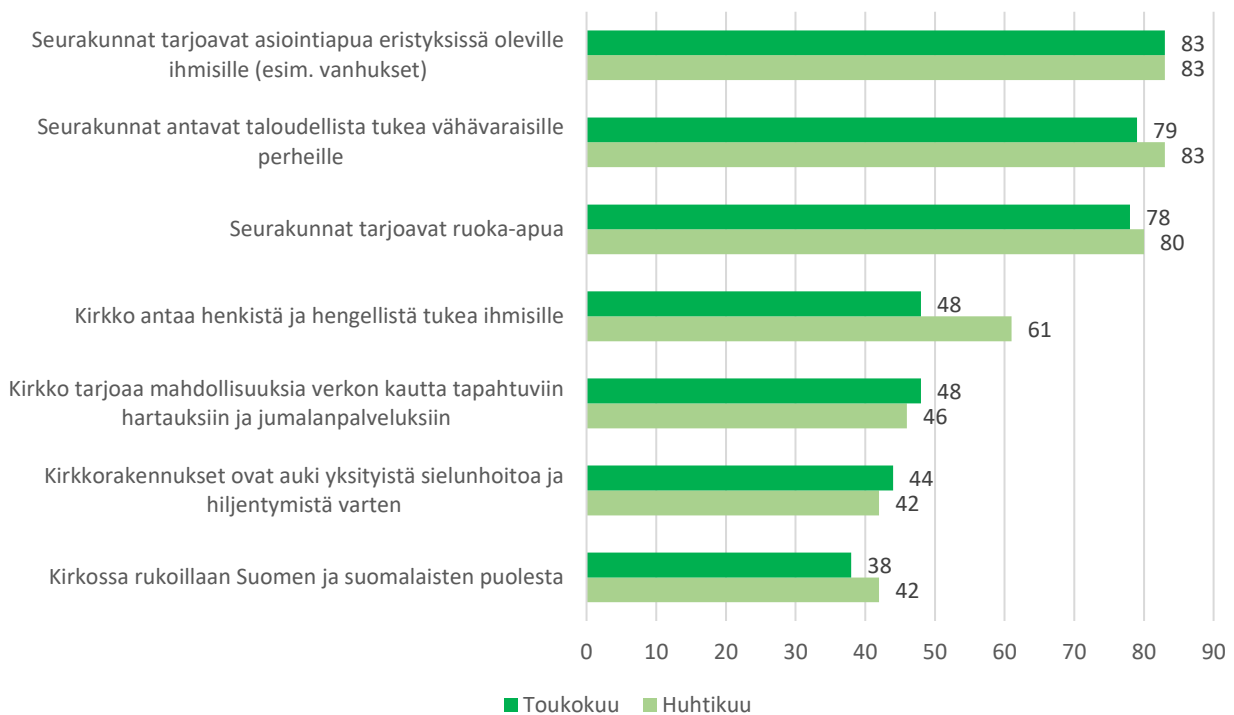
6. Näkemykset kirkon toimintamuotojen merkityksestä kriisissä

Koronakriisin aikana luterilainen kirkko organisoi useilla paikkakunnilla ruoka-apua. Erityisesti vanhusten hyvinvointia ja heidän tarvitsemaansa apua selvitettiin laajoissa yhteistyökampanjoissa. Koko maan kattavan verkoston kautta seurakunnilla on mahdollisuus myös koota tietoa hyvinvoinnista esimerkiksi diakonian kontaktien kautta.

Koronakriisin uusintakyselyn mukaan neljä viidestä suomalaisesta piti erittäin tai melko tärkeänä sitä, että seurakunnat tarjoavat asiointiapua, taloudellista apua ja ruoka-apua. Osuus oli säilynyt verrattain samana edelliseen kyselyyn nähden. Erilaisia auttamisen muotoja arvostetaan kaikissa ikäryhmissä. Esimerkiksi ruoka-apua piti tärkeänä vähintään kolme neljästä suomalaisesta jokaisessa ikäluokassa. Kirkon tarjoamaa apua arvostettiin riippumatta omasta uskonnollisesta taustasta. Kolme neljästä (73 %)

uskontokuntiin kuulumattomasta piti erittäin tai melko tärkeänä sitä, että seurakunta antaa asiointiapua vanhuksille. Myös seurakunnan työntekijöille tehty koronakysely osoitti, että luterilaisella kirkolla on tärkeä auttajan rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Kolme viidestä (58 %) seurakunnan työntekijästä arvioi kyselyssä, että seurakuntaan tulleiden avunpyyntöjen määrä oli lisääntynyt selvästi tai jonkun verran koronakriisin aikana.¹⁷

Kuvio 7. Suomalaisen arviot kirkon tarjoamien toimintamuotojen merkityksestä koronakriisissä. Erittäin tai melko tärkeänä tehtäviä pitävien osuus. Kirkon tutkimuskeskuksen koronakyselyt huhtikuu 2020 (N=1 242) ja toukokuu 2020 (N=1 215), prosenttiosuudet.

Kirkon antaman henkisen ja hengellisen avun merkitys koettiin hieman vähäisempänä kuin edellisessä kyselyssä, mutta edelleen puolet suomalaisista piti tärkeänä sitä, että seurakunnasta voi saada hengellistä tai henkistä apua. Henkistä ja hengellistä apua piti tärkeänä vähintään kaksi viidestä suomalaisesta kaikissa ikäryhmissä. Yli 60-vuotiailla osuus oli muita suurempi, yli puolet vastanneista. Eri koulutusryhmien välille ei tullut juurikaan eroja. Kirkon antaman henkisen ja hengellisen tuen näkivät yhtä tärkeänä vähiten ja eniten koulutetut.

Edelliseen kyselyyn verrattuna mahdollisuutta osallistua jumalanpalveluksiin verkossa arvostettiin jopa hieman enemmän. Puolet suomalaisista piti tätä tärkeänä. Vähintään kaksi viidestä vastaajasta piti verkkohartauksia ja -jumalanpalveluksia tärkeinä kaikissa ikäryhmissä. Myös mahdollisuus saada sielunhoitoa ja hiljentyä nähtiin ensimmäiseen kyselyyn verrattuna hieman tärkeämpänä. Myös niistä, jotka eivät kuulu mihinkään

¹⁷ Salomäki 2020a.

uskonnolliseen yhdyskuntaan, joka neljäs (28 %) piti mahdollisuutta hiljentymiseen erittäin tai melko tärkeänä. Luterilaisen kirkon jäsenistä näin ajatteli yli puolet (52 %). Tärkeimpänä mahdollisuutta pitivät 60–69-vuotiaat (54 %) ja vähiten tärkeänä 40–49-vuotiaat (38 %).

Uusintakyselyssä selvitettiin myös sitä, olivatko vastaajat itse käyttäneet erilaisia kirkon palveluita. Yleisintä oli jumalanpalveluksen tai hartauksien seuraaminen verkosta. Neljätoista prosenttia suomalaisista ilmoitti kyselyssä seuranneensa näitä. Osuus merkitsee 700 000 suomalaista. Luterilaisen kirkon jäsenistä vajaa viidennes (18 %) on kuunnellut verkkojumalanpalveluksia. Jumalanpalvelusten seuraaminen on yleisintä vanhimmalla ikäryhmällä (yli 70-v.), mutta esimerkiksi alle 30-vuotiaista kymmenesosa (12 %) ilmoitti seuraavansa jumalanpalveluksia verkosta. Naiset ovat perinteisesti osallistuneet miehiä useammin jumalanpalveluksiin, mutta verkosta jumalanpalveluksia kuuntelivat yhtä yleisesti molemmat sukupuolet (naisista 14 %, miehistä 15 %).

Jumalanpalvelusten seuraajien määrä on myös kirkon tilastojen mukaan lisääntynyt merkittävästi kriisin aikana. Kirkon tutkimuskeskuksen koronaseurannan mukaan jumalanpalvelusten seuraaminen oli kevään 2020 aikana huomattavasti yleisempää kuin viime vuonna samaan aikaan oli osallistujia. Verkkojumalanpalvelusten huomattava lisääntyminen on antanut myös uusia mahdollisuuksia esimerkiksi kotiseudun seurakunnan jumalanpalveluksen seuraamiseen. Monipaikkaisuuden lisääntyessä ihmisillä voi olla useita itselleen merkittäviä paikkakuntia, eikä nykyinen asuinpaikkakunta ole välttämättä ensisijainen seurakuntayhteyden kannalta. Kiinnostus verkossa välitettyjä jumalanpalveluksia kohtaan kertoo myös suomalaisten hengellisistä tarpeista kriisin aikana.

Kymmenesosa suomalaisista (9 %) ilmoitti, että heidän puolestaan on rukoiltu. Lähes yhtä paljon oli niitä, jotka ilmoittivat saaneensa kirkolta henkistä ja hengellistä tukea (8 %). Miehet (10 %) ilmoittivat hieman naisia (8 %) useammin, että heidän puolestaan on rukoiltu. Alle 30-vuotiaat (12 %) ja yli 70-vuotiaat ilmoittivat muita useammin saaneensa esirukousta. Miehet (9 %) myös ilmoittivat hieman naisia (7 %) useammin, että ovat saaneet kirkolta hengellistä tai henkistä apua. Myös tämä oli yleisintä alle 30-vuotiailla (12 %) ja yli 70-vuotiailla (12 %). Kirkon tarjoamaa henkistä ja hengellistä apua käyttivät eniten ne, jotka itse rukoilivat eniten. Kuitenkin esimerkiksi niistä, jotka ilmoittivat rukoilevansa harvemmin kuin kerran vuodessa, seitsemän prosenttia ilmoitti kyselyssä saaneensa henkistä ja hengellistä apua.

Seurakunnan taloudellista apua ja ruoka-apua ilmoitti saaneensa viisi prosenttia suomalaisista. Asiointiapua oli käyttänyt neljä prosenttia kyselyyn vastanneista. Viisi prosenttia ilmoitti käyneensä kirkossa hiljentymässä tai saaneensa siellä sielunhoitoa.

7. Lopuksi

Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että kirkolla ja uskonnollisilla yhteisöillä on merkittävä rooli turvan antajana suurelle joukolle suomalaisia. Viidennes suomalaisista katsoi, että uskonnollisten yhteisöjen rooli turvan tuottajana oli heille koronakriisin aikana hyvin tai melko suuri. Tästä kertoi myös merkittävä osallistujamäärien nousu striimatuissa jumalanpalveluksissa ja hartauksissa. Vaikka pandemian aikana lähetykset toteutettiin kokoontumisrajoitusten vuoksi, katsoja- ja kuulijamäärien merkittävä kasvu kertoo siitä, että kysyntää kotona kuunneltaville tilaisuuksille on. Lähetysten jatkamiselle on tarvetta. Paikalliset, itselle merkityksellisten yhteisöjen jumalanpalvelukset voivat kiinnostaa eri tavalla kuin sellaiset, joihin ei ole mitään kontaktia. Huomattavan suuri joukko, puolet suomalaisista, piti myös tärkeänä sitä, että kirkko tarjoaa henkistä ja hengellistä tukea ihmisille. Onkin syytä miettiä, millaisia uusia, työalarajat ylittäviä toimintamuotoja kirkossa voidaan kehittää, jotta näihin tarpeisiin vastataan.

Seurakunnissa yksi näkyvimmistä muutoksista olivat pandemian aiheuttamat rajoitukset kirkollisten toimitusten toteuttamisessa. Ne ovat aiheuttaneet paljon keskustelua jo kriisin aikana ja näkyvät käytännössä seurakuntien arjessa vielä pitkään, kun peruuntuneita juhlia järjestetään myöhemmin. Vierailukiellot hoitokodeissa aiheuttivat sen, että monet kuolivat ilman läheisten läsnäoloa. On todennäköistä, että näihin tilanteisiin on liittynyt paljon läheisten huolta ja tuskaa ja että niitä halutaan prosessoida vielä jälkikäteen seurakuntien työntekijöiden kanssa. Keskusteluapua tulee olla riittävästi tarjolla. Kuten jo aiemmat koronatutkimukset osoittivat, kuolemaan liittyvät kysymykset ovat sellaisia, joita pohtivat suurena määrin myös nuoremmat ikäryhmät.¹⁸ Juuri näissä kysymyksissä seurakunnilla voi olla merkittävä rooli kriisin jälkihoidossa.

Entisestään vahvan turvallisuudentunteen arvioidaan edistävän Suomen nousua koronapandemiasta.¹⁹ Yhdessä jaettu kriisi voi parhaimmillaan vahvistaa yhteisvastuuta ja halua työskennellä yhteisen hyvän eteen. Kriisin aikana syntyi monia uudenlaisia verkostoja, joissa olivat mukana kunnat, seurakunnat ja järjestöt. Nämä verkostot synnyttivät myös uusia vapaaehtoistyön malleja, joiden kautta toteutettiin henkilökohtaisia yhteydenottoja kuntalaisiin. Kansalaisjärjestöt ja seurakunnat täydentävät hyvinvointipalvelujen aukkopaiikkoja, joihin julkinen palvelu ei ylety.²⁰ Kriisin kautta saatuja kokemuksia on syytä hyödyntää ja vakiinnuttaa toimivia malleja. Kuten edellä tuli ilmi, suomalaiset ovat myös varsin halukkaita auttamaan toisia ihmisiä.

¹⁸ Salomäki 2020a, Salomäki 2020b.

¹⁹ Koronakriisin jälkihoito ja jälleenrakennus 2020, 60.

²⁰ Hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistaminen koronakriisin aikana ja sen jälkeen. 2020, 16, 25–27.

Esimerkiksi asiointiavun tyyppiset toimintamuodot tarjoavat oivallisia kanavia vapaaehtoistyön toteuttamiseen myös jatkossa.

Kirjallisuus

Hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistaminen koronakriisin aikana ja sen jälkeen

- 2020 Hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistaminen koronakriisin aikana ja sen jälkeen. Sosiaali- ja terveysministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön asettama ryhmä. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:19. Helsinki: Valtioneuvosto.
[https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162283/VN_2020_19.pdf?sequence=1&isAllowed=y] (Aineisto haettu 15.6.2020.)

Koronakriisin jälkihoito ja jälleenrakennus

- 2020 Koronakriisin jälkihoito ja jälleenrakennus. Exit- ja jälleenrakennustyöryhmän 2. vaiheen raportti. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:17. Helsinki: Valtioneuvosto.
[http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162283/VN_2020_19.pdf?sequence=1&isAllowed=y] (Aineisto haettu 15.6.2020.)

Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä

- 2020 Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020.
[https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_1+2020.pdf] (Aineisto haettu 23.6.2020.)

Living, working and COVID-19

- 2020 Living, working and COVID-19. First findings – April 2020.
[https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20058en.pdf] (Aineisto haettu 27.4.2020.)

Malminen, Ulla

- 2020 Suomalaiset luottavat koronauutisoinnissa asiantuntijoihin ja uutismediaan – tutkijaa hämmästyttää sosiaalisen median vähäinen merkitys.
[<https://yle.fi/uutiset/3-11378509>] (Aineisto haettu 24.6.2020.)

Salomäki, Hanna

- 2020a Seurakunnat ja koronakriisi. Kirkon tutkimuskeskuksen raportti.
[<https://evl.fi/documents/1327140/50112189/Seurakunnat+ja+koronakriisi+2020.pdf/69a939cd-e0c2-4803-9422-af53ca80c4db?t=1590475691191>] (Aineisto haettu 8.6.2020.)

- 2020b Suomalaisten henkinen kriisinkestävyys. Huolenaiheet ja turvallisuutta tuovat tekijät koronariisissä. Kirkon tutkimuskeskuksen raportti.

[\[https://evl.fi/documents/1327140/50112189/Raportti_Suomalaistenhenkinenkriisinkest%C3%A4vyys_VerkkoSaavutettava.pdf/454e8e5b-33b0-109a-b039-1155b9844d04?t=1588071335739\]](https://evl.fi/documents/1327140/50112189/Raportti_Suomalaistenhenkinenkriisinkest%C3%A4vyys_VerkkoSaavutettava.pdf/454e8e5b-33b0-109a-b039-1155b9844d04?t=1588071335739) (Aineisto haettu 8.6.2020.)

Turvassa 2019

2019 Turvassa 2019. Kansalaisturvallisuus Suomessa. Laurikainen, Heikki & Nikkanen, Maija. Suomen Pelastusalan keskusjärjestö.
[\[https://issuu.com/spek_ry/docs/spek_tutkii_20\]](https://issuu.com/spek_ry/docs/spek_tutkii_20) (Aineisto haettu 15.6.2020.)